

Октавија И. Неделку¹
Универзитет у Букурешту²
Факултет за стране језике и књижевности
Департман за руску и словенску филологију

УДК 82-31:929 Обреновић Д.
82-31:929 Лупеску Е.
<https://doi.org/10.46630/ish.8.2022.12>

Лидија В. Чолевић
Универзитет у Букурешту
Факултет за стране језике и књижевности
Департман за руску и словенску филологију

ХЕРЦ У РУКАВУ

У раду се анализирају две контроверзне историјске приче о љубави везане за српски и румунски двор које су изазвале бурне критике и националне скандале у прошлом веку. Драга Машин (Драга Милићевић Луњевица, 1867–1903) била је супруга краља Александра Обреновића. Елена Лупеску (Elena Lupescu Magda Wolf, 1895–1977), љубавница и касније супруга румунског краља Карола II (првог сина Принца Фердинанда Хоенцолерна-Сигмарингена и Марије од Единбурга) оставила је неизбрисиве трагове у историји румунске монархије.

Кроз сучељавање различитих перспектива покушаћемо да сагледамо (де) конструкцију идентитета Елене Лупеску и Драге Машин у 21. столећу. Улазак у затворен круг веза са припадницима племства, функционисање у поретку знакова где „плава крв” не сме да се меша са „недостојном” и тако контаминира, полазиште је да кроз мотиве крви и класног идентитета укажемо на историјске типолошке аналогije између Драге Машин и Елене Лупеску. Најновије историографске тенденције бацају ново светло на раније представе о овим двома женским фигурама које су у друштву често осуђиване и табуизиране.

Непримерени избор краљеве сапутнице, низ скандалозних одступања од очекиваног династичког и владарског понашања Александра Обреновића и Карола II Хоенцолерна своди се на чињеницу да се моћ закона срца не доводи у питање. Наши су протагонисти „имали херца” да одиграју на карту љубави, послушају своје срце и одрже брачни завет „док их смрт не растави”.

Кључне речи: Драга Машин, Александар Обреновић, Елена Лупеску, Карол II Хоенцолерн, историја, књижевност, монархија, крв, љубав, класни идентитет.

¹ octavia.nedelcu@lls.unibuc.ro, lidija.colevic@lls.unibuc.ro

² Рад је настао у оквиру пројекта *Истраживање културе и историје Срба у Румунији* који спроводи Центар за научна истраживања културе Срба у Румунији. Сви цитати из румунске литературе су у преводу ауторки.

Покренути симболиком наслова рада, *херц* постаје фигура читања и разумевања културних редескрипција концепта картања, односно језика у којем је записана људска судбина. *Играги на карту херца* и победити на двору који је омеђен нормираним поретком у којем су страсти, нагони и чулност протерани као сатанизовани изазива димензију дивљења. Насупрот овој хероизованој пројекцији, играње карата чува демонизовану конотацију према којој се истанчаним радом ђаволске механике карта херца могла наћи у рукама династичких личности Александра Обреновића (1893–1953) и Драге Машин (1867–1903), а затим и Карола II Хоенцолерна (1893–1953) и Елене Лупеску (1895–1977), те детерминисати њихову судбину. Трагове демонског картања налазимо у текстовима словенске традиције где се краљ херц некад зове и *краљ самоубица*, а у великој партији покера, карте дели Бог. За разлику од љубавне повести са срећним крајем краљевског пара Хоенцолерн, у случају српског краљевског пара Обреновића чини се да је херц ипак била „погрешна карта” и скупа цена којом су платили свој животни избор. „Окрнула се наопачке”.

Краљевска крв била је идентитетско знамење носилаца круна па је и њихово ступање у брак било првенствено у складу са династичким потребама и дипломатско-политичким интересима епохе. Овај вековима стари наратив историја је на примерима Драге Машин супруге српског краља Александра Обреновића и Елене Лупеску, супруге румунског краља Карола II, демантовала. Поигравање дискурсима у процесу оцрњивања Драге и Елене проширује се из српске и румунске престонице и на Европу у виду мржње према жени коју воли краљ. Њихова индивидуалност подређена је стереотипима и колективној представи која осцилира између „блудница и грешница”, са једне стране, и ауторитарних владарки из сенке које подвргнуте цензури заједнице неминовно воде слому краљевства, са друге стране. У функцији адмирације је њихов улазак у затворен круг веза са припадницима племства, те функционисање у поретку знакова где „плава крв”³ не сме да се меша са „недостојном” и тако контаминира, као и прелазак границе класног идентитета. Крв јесте у овом случају чинилац поделе, али исто тако може бити „претпоставка кохезије заједнице” (Машовић, 2016: 354).

„Плава крв” има своје богато семантичко поље, као и свој дискурс који везујемо за концепте крвне везе, наследства, сродности, порекла, породичног стабла, племенитости, али и светости. Опште је место да брак као „простор предавања предачке земље, преношења крви и натурализације подразумева „премештање једне природе у неку другу” (Zaharijević, 2016: 35).

³ Фразеологизам *плава крв* у значењу *аристократски, племићки*, преведеница је од шпанског израза *sangre azul* (на немачком *blaues Blut*). За придев *плав* у енглеском језику везује се статус. Тако имамо фразеологизам *blue collar* као ознаку радничке класе и *blue blooded* у значењу племићке крви. Ernst H. Kantorowicz, *The King's Two Bodies. A Study in Medieval Political Theology* (1957), United States of America, Princeton and Oxford, Princeton University press, 2016, стр. 331.

„У процесу приближавања (центрипеталном) крв се сматра заједничком свима. У супротном процесу (центрифугалном), она је чинилац раздвајања, рецимо, класног, када „плава крв” значи затворени круг пожељних и одобрених веза међу припадницима племства. „Плава” боја јесте знак њихове одвојености од „црвених” који, за разлику од привилегованих, раде на земљи, повијених леђа, са вратом изгорелим на сунцу (rednecks)” (Машових, 2016: 354).

Због савршене чистоће краљевска крв сматрана је светом јер је сама њена чистоћа била нека врста светости (*puritas quae est sanctitas quaedam*), па се и на краљеве гледало као на свеце” (Kantorowicz, 2016: 252). Другим речима, моћ која пребива у краљевској крви приписивала се веровању да сâм Свети Дух борави у њој. Оваквим ставом постулирана је констатација да краљевска крв прочишћава и оплемењује сваку другу крв са којом се меша. Пред нама је, дакле, и потреба да се сазна шта је с оне стране границе. Драга и Елена су стога оличење демона који се усудио да „разреди” божанску крв и пређе на другу обалу која обећава нешто ново. Уосталом, научили смо од Зигмунта Баумана (Zygmunt Bauman) да све што не припада тамо где јесте „по тлу или по крви” није добродошло. У систему где краљевски двор, влада, војска, црква и родитељи кују заверу против прекорачења социјалних императива и приступања простору забрањених добара и уживања, Драга Машин и Елена Лупеску постају аутсајдери у сопственим културама. Као симболи националног и културног идентитета, како у колективном сећању, тако и у подручју „јавне прошлости”, политике, а добрим делом и у литератури и европској штампи, остале су упамћене као узнемирујући и ограничавајући фактор монархије. Оне показују типичне форме ауторитарне имагинације. Обе у одабиру својих изабраника личе по својој храбрости и проницљивости у намери да прекораче границе своје класне позиције и класног идентитета и домогну се круне. У том су смислу жртве сопственог хибриса⁴.

Елена Магда Лупеску (Elena Lupescu Magda Wolf), рођена је у Јашију и потиче из јеврејске породице. Била је ћерка фармацеута Николаса Грунберга (Nicolas Grunberg) који се прекрестио у Николаја Лупескуа (Nicolae Lupescu) и Елизе Фалк. Драгиња Драга Милићевић Луњевица рођена је у Горњем Милановцу. Била је ћерка Пантелије и Анђе и потицала је из скромне грађанске породице. Елена и Драга су пре него што ће ступити у брачне заједнице са краљевима већ имале брачног искуства.

Елена је била „окаљана” разводом трогодишњег брака са официром Јон Тампеануом (Ion Tămpeanu), а затим и „потиснутом јеврејском крвљу” у већински православној Румунији. Период заједништва са Каролом обухвата скоро три деценије, од 1925. године и њиховог одласка у прогонство, преко 1947. када су се венчали у Рио де Женеиру, а затим црквеног венчања у

⁴ Hybris (grč.) – изазивање судбине; богиња охолости и пркоса; претерана дрскост; прекорачивање границе.

Португалији 1949. године, па све до његове смрти 1953. године⁵. *Њено краљевско височанство, Принцеза Елена од Румуније* умрла је 1977. године у Есторилу у Португалији⁶.

Брак Драге Машин без љубави са петнаест година старијим рударским инжењером Светозаром окончано се за три године његовом изненадном смрћу. Тиме што је изневерила родну улогу и није се остварила у улози мајке, Драга је изневерила нацију. Веза „док их смрт не растави” са краљем Александром Обреновићем потрајала је седам и по година. Уместо краљевске титуле коју је носила три године, краљица Драга Обреновић остала је у колективном памћењу са презименом из првог брака – Машин.

На трагу конструктивизма, амерички историчар Хајден Вајт (Hayden White) сматра да је „писање историје суштински чин стварања прозе” (P. Abot, 2009: 247), тако да се белетристичка надоградња историјских личности, у крајњем циљу, може читати као књижевни продужетак историје. Потврда овог става препознаје се у књизи *Краљице сербске* (2012) у подухвату ауторке Исидоре Бјелице да деконструише уврежене представе о Драги Машин у колективном културном памћењу. На готово идентичан начин, румунска списатељица Тајјана Никулеску (Tatiana Niculescu) покушала је да сруши лажни мит о мадам „Du Barry са Балкана” (Niculescu, 2019: 155) књигом *Краљ и дудуја*⁷. *Карол II и Елена Лупеску изван трачева и клишеа / Regele și Duduia. Carol II și Elena Lupescu dincolo de bârfe și clișee* (2019). Истину која стоји иза намере оцрњивања Елене Лупеску откривају још две књиге румунске ауторке Дијане Мандаке (Diana Mandache). Једна је *Наслеђе Елене Лупеску и комунистичка држава / Moștenirea Elenei Lupescu și statul comunist* (2017), а друга, *Дудуја. Писма Елене Лупеску из егзила / Duduia. Scrisori din exil ale Elenei Lupescu* (2016). Ауторка Мандаке упознала је румунску јавност са мање познатим аспектима биографије Елене Лупеску.

Двострука биографија Елене и Карола, али, пре свега, повест о њиховој заједници, на крају читања поменутих студија, читаоцима се чини као аутентична и дубока љубавна прича. *Писма Елене Лупеску из егзила* су бартовски речено фрагменти љубавног говора који обилују језиком страсти, нежности и поезије. „Забављао ме је понекад вулгаран језик којим су се служили у љубавним писмима”, каже ауторка. Љубавно писмо, у

---

⁵ Карол II сахрањен је у цркви манастира „Sao Vicente” у Лисабону, са краљевима Португалије, будући да је његова бака, мајка његовог оца Фердинанда, била португалска принцеза.

⁶ Иако су на ковчегу биле урезане речи: „Њено Краљевско Височанство, Принцеза Елена од Румуније”, када је 2003. Влада Румуније пренела посмртне остатке Карола II и Елене Лупеску у земљу и положила их у манастиру „Curtea de Argeș”, на надгробном споменику је изостављена титула. Ово непоштовање погребне церемоније што је тада у сировом виду показано само додатно поспешује став да је Елена у народу била и остала омражена фигура и непризната краљица Румуније.

⁷ *duduiă* – девојка, госпођица

Бартовој интерпретацији, представља симбиозу дневника и личне легенде. Потврду овог става можемо потражити, такође, у еротским писмима које је краљ Александар Обреновић скоро свакодневно писао својој краљици. Откривање старих рукописа који до данас нису проучавани, као што су нпр. транскрипт Елене Лупеску, или анализа начина на који су овај љубавни пар надзирале полиција и тајне службе готово свуда где су ишли, ове личности ослобађа од клишеа.

Карол II Хоенцолерн био је први син краља Фердинанда I и краљице Марије⁸ и уједно трећи краљ Румуније. На краљевску породицу германско-британског порекла која се нашла на челу Румуније гледало се са мешавином обожавања, строгаће и опреза. Једно од правила на румунском двору предвиђало је да наследник круне има обавезу да одржи чистоту аристократске крви, што би му омогућило венчање искључиво са страном принцезом. Учинило се да се успело у династичким интересима породице јер се 1921. Карол II оженио Хеленом – принцезом од Грчке и Данске, ћерком краља Грчке, Константина I. Родила му је сина Михаја (Mihai) будућег краља Румуније.

Карол II се заиста могао узети за првог „најрумунскијег“ члана краљевске династије⁹. Иако интеллигентан, харизматичан, са ораторским даром и добрим познавањем војне, законодавне и административне власти, био је личност са много „сенки“ које су пуно коштале њега лично, династију и државу. Пре него што је срео Елену, Карол је иза себе имао неколико сентименталних епизода о којима Татјана Никулеску пише следеће:

„Ella Filitti прва Каролова љубав са 20 година протерана је у Париз. Веза са Зизи Ламбрино¹⁰ окончана је поништењем брака. Страсна љубав са глумицом Мирелом Марковић (Mirella Marcovici), ћерком јеврејског лекара

⁸ Ferdinand Hohenzollern-Sigmaringen и Maria Sassonia-Coburgo-Gotha (Maria a României, 1875–1938) владали су Румунијом од избијања I светског рата до 1927. године, када је краљ Фердинанд умро. Карол II је био најстарији син од њихово шесторо деце. Да бисмо разумели карактер Карола II неопходно је разумети његову мајку, Мери (Marie) унуку енглеске краљице Викторије и руског цара.

⁹ Будући да је рођен у Румунији, Карол II је говорио савршено румунски језик и био је први краљ крштен у православној цркви. Осећао се као да је на свом терену и међу војском и међу сељацима и уживао је у румунским псовкама. Његова супруга, међутим, није говорила румунски језик и тешко се адаптирала на земљу коју није разумела, а још мање је могла да схвати Каролову страст за читањем дела славног румунског комедиографа Ј. Л. Карађале (I. L. Caragiale).

¹⁰ У 18-ој години Карол је оженио девојку Зизи Ламбрино (Ioana Maria Lambrino). Његова мајка и отац су на све начине покушали да разбију ту љубав. Карол је ипак побегао у Одесу са својом изабраницом и 1918. оженио се њоме, након чега је одустао од престола. Под притиском његовог оца, врховни суд у Румунији поништио је тај брак 1919. године. Скандал се, међутим, није завршио. Карол је отишао на фронт у Мађарску да би заборавио на своју Зизи. У покушају да убеди своју породицу да прихвати Зизи, краљ је себи намерно пуцао у ногу и запретио самоубиством. Зизи му је 1920. године родила сина Мирчу (Mircea Grigore). Први светски рат му је олакшао ситуацију да Румунија заборави на тај брак и одрицање од круне.

из Букурешта са којом је имао и дете, такође није имала шансе да се озакони. Сваки нагли прекид везе Карол је преживљавао у очају и изгубљености као и након одласка његовог учитеља Möehrlena”¹¹. Када је у фебруару 1925. први пут прославио са Еленом Лупеску дан заљубљених и када су озваничили почетак своје везе, Карол је имао тридесет и једну годину, а Елена двадесет и пет и већ је била разведена” (Niculescu, 2019: 49–50).

Судбина је хтела да једна од верзија места првог сусрета Карола и Елене буде управо казино у Синаји, 1923. године. У литератури, фигура Елене Лупеску десигнирана је кроз страствено играње караташких игара: „Говори француски, свира клавир, носи елегантне хаљине, гледа мушкарце у очи, има став и уме духовито да флертује. Уз то је весела девојка и одлично игра карте!” (Niculescu, 2019: 33–35).

По узору на свог британског рођака краља Едуарда VIII (1894–1972) који се одрекао престола да би се оженио својом љубавницом Wallis Simpson, разведеном Американком, Карол II је најпре одбио да прекине везу са Еленом, па се и одрекао права на наследство. Отишао је у прогонство заједно са њом 1925. године. По доласку у Француску узео је име Carol Sagaiman. Овакав пристанак на хазардну игру Карола је могло да кошта престола. Улог је био превелик, а коцкање са престолом било је у директној вези са „ђаволским послом”.

Након смрти његовог оца, краља Фердинанда 1927. године, трон је припао Кароловом малолетном сину Михају I. Међутим, Карол II се 1930. предомислио и након пет година вратио у Румунију и одлучио да завлада државом. Да би повратио круну јавно је обећао да ће прекинути везу са својом љубавницом и поново се помирити са краљицом Хеленом. То се, међутим, није десило. Посебно интригантни делови биографије који су изазивали највише трачева и контроверзи управо су везани за Каролову везу са Еленом, ако се зна да је он био њен највећи љубавни и финансијски трофеј.

„Краљ је Елени купио кућу у кварту Aleea Vulpache у Букурешту и често би проводио ноћи у њеном друштву, враћајући се у двор тек пред зору”. (...) „У кући је доминирао Каролов портрет у цивилу у природној величини. Они који су прелазили праг ове куће били су разнолика дружина: од Елениног оца и брата, до дипломата, бизнисмена, страних инвеститора и банкара који су краљу били потребни да би спонзорисали пројекте који су водили ка

---

¹¹ Каролов приватни учитељ, Швајцарац, био је тридесетогодишњи Arnold Mœhrlen коме је тада дванаестогодишњи принц био врло привржен. Путују заједно по Европи, Африци, иду на летовања и зимовања. Постали су нераздвојни. Каролова мајка приметила је да учитељ удаљава Карола од породице и да је опасан у смислу да познаје и најинтимније дилеме младог адолесцента, посебно када је реч о „величини његовог полног органа”. Из једног љубавног писма које је учитељ послао свом ученику краљица је закључила да је учитељ био хомосексуалац и одлучила је да га одвоји од младог наследника. Професор је убрзо отпуштен и више никада неће срести Карола (Niculescu, 2019: 45).

модернизацији Румуније. На овај начин краљ Карол је користио могућности за отварање нових радних места и смањивање последица огромне економске кризе” (Niculescu, 2019: 141-147).

Историографски извори наводе да је у десетогодишњем периоду Каролове владавине (1930–1940) било осцилирања у интензитету и садржају. С једне стране, забележен је невиђени културни и економски развој земље¹². Митску слику модерног, динамичног краља Карола, присутног у свему што се догађа у румунском друштву, знаменити историчар Боја (Lucian Boia) употпуњује синтагмама: „творца вечне Румуније”, „отац села” и „војвода културе”.

С друге стране, идејни и идеолошки оквир обезвређивања није заобишао краља Карола, о чему сведоче осуде и клеветање у међународној и домаћој штампи, уџбеницима и историјским изворима. Томе су допринела превирања и друштвено-политичке промене, процват десничарског екстремизма, али и успостављање краљеве диктатуре 1938. године. Умеравање земље ка ауторитативнијем моделу монархије заправо је било по узору на ауторитарне режиме у Европи тога доба. Година 1940. била је лоша по Румунију: Бесарабија (Basarabia) је уступљена СССР-у, а Трансилванија Мађарској. Краљ Карол II сматран је директно одговорним за територијалну катастрофу коју је земља тада претрпела. Био је принуђен да абдицира 1940. године. Све династијске обавезе пренео је на свог сина Михаја. С тим у вези важну улогу игра контра-мит по којем је нарочито после његовог напуштања Румуније краљ на јавној позорници доживљаван као „авантуриста, луталица и профитер”, а никако као градитељ нове Румуније. У очима сопствене популације виђен је као кривац за ерозију румунског демократског система.

У септембру 1940. године, Карол II је без славе напустио престо Румуније. Поново је отишао у егзил са својом љубавницом Еленом. Бели воз са 12 вагона препуних вредности које је Карол II покупио из краљевске палате, прецизније са 3.460 килограма тешког пртљага напустио је Букурешт. Вредност робе која је том приликом изнета из Румуније није било могуће проценити. Преко Југославије, Италије и Швајцарске, Карол је са Еленом стигао у Шпанију где су остали неко време. Потом су се 1941. преселили у Португалију. Одатле су исте године отпутовали у Америку, живећи наизменично на Куби, у Мексику и Бразилу. Пошто им није претерано пријала клима, вратили су се у Европу и настанили у Португалији. За све ово време покушавали су да понову уђу у политику, међутим безуспешно.

¹² У току владавине краља Карола II у Букурешту је саграђена Краљевска палата и почела је да функционише позната културна институција Краљевске фондације. Афирмисана су највећа имена румунске културе и науке 20. столећа као што су: Mircea Eliade, Emil Cioran, Eugen Ionescu, George Enescu, Elvira Popescu, Constantin Brâncuși, George Emil Palade, Ionel Perlea, Constantin Noica, Tristan Tzara, Nicolae Titulescu и др.

У току егзила Карол је радио на рукопису књиге „У знаку сатане” (*In zodia satanei*)¹³ коју је завршио 1945. године. Покушавао је да ступи у контакт са својим сином, али Михај под утицајем своје мајке, није то желео. Остао је ускраћен синовљеве љубави и са радија је сазнао вест о абдикацији краља Михаја I 1947. године¹⁴.

Читање студије *The King's Two Bodies* (1957) немачко-америчког аутора Канторовича (Ernst H. Kantorowicz) оправдава констатацију да је дајући предност пожуди и страстима изнад дужности, Карол II у својој незрелости и недораслости владарској улози често губио сопствену личност и свој идентитет. Краљ као *gemina persona* (човек по природи и божански по милости) поставља се као *persona publica* и у том својству од њега се очекује да размотри сва питања за добробит *res publica*, а не у односу на његову приватну вољу *privata voluntas* (Kantorowicz, 2016: 95).

У целину негативног учинка о Каролу уклапала се представа о „краљу плејбоју”¹⁵. Његово „природно и божанско тело” није било у складу са политичким владарским телом. Но, то није једини разлог зашто се у савременом дискурсу монархије, брзо прелази преко његове личности, те се, како наводи историчар Боја „комплетна галерија од четири румунска краља заправо своди на три имена: Карол I, Фердинанд и Михај” (Voia, 1997: 332). Разматрање ове проблематике везано је за наратив да Карол II није био узоран „политички отац народа”.

Испод изразито упечатљивог значењског слоја, карта херца носи на свом малом простору читаве историјске, митолошке и географске светове, али и заносни зов „завођења” које нипошто не припада поретку природе, већ поретку вештачког, поретку демонског и ритуалног. „Кад замислимо најпрефињенију могућу љубавницу – ону достојну краља – видимо магловити, блистави лик жене чије руке милују и обликују историју. Она најчешће остаје у сенци” (Herman, 2018: 9). Типични нагони који се сматрају негативним протерују се у „сеновито подручје”, те је по правилу институција дворске љубавнице била пракса владара која је пажљиво држана у сенци. Сенка скоро увек садржи аспекте бића који су забрањени и имају тенденцију да буду узбудљиви. Међутим, ентропијски су по природи зато

---

¹³ Иако је био потомак немачке династије, Каролови лични списи показују нам да није имао природну наклоност према Немачкој. Дело *У знаку сатане* било је комбинација мемоара и рефлексија на међународна дешавања након 1918. године. То је својеврсна анализа румунске политичке сцене и њених односа са великим силама. Из саме књиге одише жестока мржња према Адолфу Хитлеру и извесна симпатија за спољну политику Совјетског Савеза, па чак и за Стаљина.

¹⁴ Краљ Михај је био принуђен да напусти Румунију 3. јануара 1948. године. Његов повратак у земљу десио се тек 1997. године. Деца краља Михаја I никада нису упознала свог деду.

¹⁵ Надимак „King Playboy” оправдавају љубавни скандали и афере којима је Карол II био склон и који су у великој мери приписивани његовој болести. Зна се да је имао ретку болест – пријапизам, због чега је био чест гост бордела у Букурешту у периоду између два рата.

што „отимају равнотежу појединцима, односима и већим групама будући да је оно што је еруптирало из сенке тешко поново скупити и затворити” (Estés, 2018: 278). Ови искази индиректно се откривају у књизи *Краљице из сенке. Љубавнице и куртизане које су промениле историју / Reinas en la sombra. Amantes y cortesanas que cambiaron la historia* (2014), ауторке Marie Pilar Queralt del Hierro. У оквиру анализе постављених граница ауторка разматра улогу Елене Лупеску у контексту дворских интрига и националних скандала у периоду између два рата 20. ог века.

По узору на студију *The King's Two Bodies*, Regina Schulte поставила је питање *How many “bodies” does a queen have?* Питање у себи крије дихотомну замку „политичког” насупротив „природном телу”. У суочењу са разнородним облицима испољавања на приватној, јавној и политичкој сцени Елена Лупеску је сведена на дуално краљевско тело, „биолошко (природно) тело које ограничава способност краљичиног тела да се укључи у политику и испољи политичко тело” (Schulte, 2001: 1–15).

Упливом у политички свет појачала се унутрашња глад и узбудила „крв подивљале вучице” у жељи да поведе за собом судбину нације. „Вучица” је у атрибуцији Елене *Wolf Lupesku* могла ући по најмање два основа. Један је свакако симболика њеног презимена¹⁶, а други је по свему судећи прича о архетипу дивље жене. У рушењу личног култа пошло се од „природног тела”. Промискуитет, незасито интересовање за друге мушкарце, сексуална доминација над краљем, заокруживали су представу о Еленином „природном телу”. У овој равни можемо читати наратив *Vulpea roșcată* (1996) о „црвенкосој лисици“ порцеланског тена и ватрене косе која је опседнута амбицијом да дође до великог света сопственим снагама, отпочела буран љубавни живот већ са 16 година¹⁷. „Завођење је црна магија која изврће све истине”, сматра Бодријар (Baudrillard, 1994: 6). У прилог овом интерпретативном кључу ауторка студије *Историја љубавница Елизабет Абот*, у трећем поглављу насловљеном *Чија дроља? Краљевске љубавнице у Европи*, симболично кроз мотив крви осветљава етнички идентитет ове јунакиње. Дотеривање, приређивање забава и вођење рачуна о томе да не проводи време с другим женама била главна Еленина стратегија у завођењу Карола.

„За Елену је задржавање човека који се због ње управо одрекао права краљевског наслеђа био посао с пуним радним временом. Суштина њене стратегије била је да се обезбеди да Карол не одлута превише из поља заводљиве силе њене љубави. Пре свега није смео да буде привучен натраг у орбиту своје зловне породице, а нарочито његове мајке, краљице Мари која је презирала ову црвенкосу Јеврејку” (Abot, 2007: 93).

¹⁶ Презиме Лупеску на румунском је адаптација немачке речи *Волф*.

¹⁷ Новинар Памфил Шеикару (Pamfil Șeicaru) аутор је романа *Црвенкоса лисица/ Vulpea roșcată* (1996) који је објављен тек 16 година након његове смрти. Вредно је споменути да се ликови у роману појављују са својим правим именима.

Амбивалентна Еленина природа оличена је у два правца, мушком и женском принципу – вука и лисице. Фигуром вука и лисице активира се Доситејево учење видљиво у потреби човека да се влада према прилици, времену и околностима, те преобласти кад у „курјачју, кад у лисичју кожу” (Д. Обрадовић, 2007: 14). Идеја је у дослуху са записом краља Михаја I да је манипулисање његовим оцем била одлика природног Елениног сопства: „Ако би јој мој отац одбио неку услугу, она би почела да плаче као киша. И тај приказ би потрајао све док он коначно не попусти. Била је рођена глумица!” (Mihaï I, 1995: 51). Плурализована личност ове „јеврејске вучице”, како је назива ауторка текста *Madame Lupescu*, Marie Pilar Queralt del Hierro, приказана је кроз улогу незаштићене жене којој је преко потребна Каролова помоћ:

„У Паризу приликом једне изјаве за штампу Елена је скрхана болом говорила о патњи коју је изазвала тренутна удаљеност са Каролом који се вратио на престо у Румунију. Онесвестивши се пред новинарима извела је перформанс на којем би јој позавиделе најбоље глумице. Тачка је уродила плодом и само три седмице касније Елена је дошла за њим у Букурешт” (Queralt del Hierro, 2016: 173–177).

Упуштајући се у анализу емотивне везе са Каролом, ауторка Татјана Никулеску овај аспект њеног карактера објашњава из призме споја еротике, театра и интелекта следећим речима:

„Елена је била пре свега добра глумица коју је заједнички живот са Каролом научио да носи различите маске и да прикрива истинска осећања и намере. Она живи неколико живота у том једном. Каткад у улози „маме”, а нететко у улози „незаштићене девојчице” ова некрунисана краљица проводи време у импровизованом двору у Алеји Vulpache. Понекад живи улогу усамљене девојке коју одбија краљевски двор, а некада је у улози „непријатеља народа”, црвенкосе Жидовке” или куртизане „Du Barry са Балкана” (Niculescu, 2019: 141–147).

За разлику од краља који је у својој наивности на добром путу да залута, „природни грабљивац у психи (и култури) је биће које мења облик, сила која може да се преруши, баш као што су замке, кавези и отровни мамци прерушени како би намамили несвесне” (Estés, 2018: 278). Таква подвојена парадигма испољила се као образац понашања Драге и Елене.

Индикативно је да има нечег дивљег у поларизованој Елениној души, нечег што је у дослуху са театралним амбицијама краљице Драге која је манипулацијом, лукавствима, сплеткама о лажној бременитости обманула краља Александра Обреновића који је искрено поверовао да ће му она подарити наследника. Упркос томе што је Драга била више од деценије биолошки старија, краљ се поред ње осећао као прави мушкарац и стално се бринуо да је заштити и сачува од спољних фактора. Уводећи нас у своју анализу љубавних повести Роланд Барт сматра да је љубавна драма „борба

са дивљим оргијама лажи” што нам управо појашњава наратив о Драгиној лажној трудноћи у којем је смештена дубока трагичност њене судбине.

„Када се удала за Александра, Драга је створила уверење да је већ месец дана у другом стању. И ту причу, као и оне претходне, он је безрезервно прихватио. Како би затворио уста њеним противницима, који су је називали нероткињом, краљ је месец дана после венчања службено објавио њену бременитост” (...) „Лажна трудноћа уништила је и оно мало Драгиног угледа. И не само њеног, него и краљевог” (Nikolić, 2009: 205).

Љубавнице су обично потицале из редова аристократије и поседовале широко образовање, а неретко су долазиле из круга „младих удовица”¹⁸ као пожељног дела тог еротског механизма. Иако образоване, спремне да удоволе краљу и у конверзацији за столом и у социјалном животу, Елена и Драга биле су далеко од аристократије и монархистичког обрасца. Премда је концепт *maitresse-en-titre* сматран неизоставним на сваком већем европском двору, било као одлика краљевског достојанства, било као предмет љубавног уживања, у случају ове две фигуре дошло је до брачног завета, те самим тим до огромног утицаја на историјске токове.

Указујући на огроман утицај националне идеологије на историју, историчар Боја потврдио је чињеницу да се на жене које су се наметале да буду на врху власти у Румунији гледало са огромним подозрењем и доста негативно. Несакривено неповерење Румуна према женама које су долазиле до политичког изражаја представља део колективног идентитета-побуне, које је историчар показао на примеру тријаде женских злица из протеклог столећа. У том трију на историјској позорници Румуније поред Ане Покер (Ana Pauker) и Елене Чаушеску (Elena Ceaușescu), нашла се и Елена Лупеску (Voia, 1997: 336). Бојина студија покреће питање културних граница које немају географско, етничко или конфесионално значење. Заправо културне границе могу бити схваћене као реторичка средства помоћу којих актери покушавају да убеду друге у истину њихове перцепције етничких граница. Из аспекта историје родних односа на Балкану чини се разумљивим зашто у темељу представа о њима доминирају гнев, побуне и протести.

¹⁸ На двору Обреновића била је пракса да се младе удовице ангажују као учитељице у постељи младих престолонаследника. Тако је и Александров отац, малолетни Милан добио младу удовицу за учитељицу љубави – Лепосаву Новаковић у коју се силно заљубио да јој је понудио да буде српска краљица. Запажање Владана Ђорђевића о удовици у коју се заљубио краљ Милан: „Таман колико треба старија од њега и што је најважније свога шлица газдарица надовезује се на запис Милоша Црњанског о ситуацији краља Александра са његовом „негованом метресом Драгом: „Краљица Наталија то допушта из хигијенских разлога и нема ништа против док њен син не постане „мушко”. Другим речима, Наталија је била свесна овог дворског обичаја па је у Бијарицу у својој вили „Сашино” аранжирала за сина и Драгу, две одаје у забаченом делу дворца да би се њих двоје могли лакше зближити. Подстицала је Драгу да Саши пише писма када се он врати у Београд. Стога није никакво изненађење што се млад и у љубави неискусан Александар Обреновић смртно заљубио у Драгу Машин.

У симболичком пољу крви и бескрвност има свој дискурс у сликовитости дословних и преносних емоционалних, интелектуалних стања и моралних недостатака. Еленино биолошко тело почело је да је издаје и она 1946. године пише својој пријатељици Танци (Tantzi Cosacescu): „Патим од неподношљиве анемије” (Mandache, 2016: 21).

Бескрвна или „од крви другачијег кова”, „светлуцава кожа”, у традиционалним и савременим књижевним и културним токовима указује на „измештено јаство”, али и „брисање идентитета”. Трансферабилне одлике бескрвности вуку корен још из Хомерових дела у којима се она јавља као одлика демона. Коначно, у филозофском промишљању бескрвност отвара домене конструкције личности „без части и врлине”, „у зони телесне површине” или „одсуства дубине на рачун површности” (Jameson, 1991: 32).

Кључно за легитимитет Еленине владарске фигуре било је, међутим, њено „политичко тело”. Огромним утицајем који је имала на ток европске историје Елена је достигла ауторитарни идеал интелигенције. Група фаворита којом је она доминирала називана у тадашњој штампи „камарилом”, окупила се око краља. Еленини рођаци имали су огромне користи од краљеве наклоности према њој. Довољно је подсетити да је куповина нових униформи за војску Румуније ишла преко једног јединог добављача – адвоката Думбравеануа (Dumbrăveanu), сестрића Елене Лупеску, а изградња нове Краљевске палате у Улици Победе (Calea Victoriei) била је такође поверена блиском Еленином рођаку. Еленини шпијуни су били свуда, у хотелима, владиним уредима, у служби румунских племићких породица. Многи угледни политичари били су јој на услузи. Користила је мито као моћно дипломатско средство. За то време студенти су демонстрирали тражећи њену смрт. Доминирала је над краљем Каролом и мудро користила ову ситуацију, на начин да уколико неко покуша да угрози њену позицију буде уклоњен.

Наведени атрибути политичке моћи допринели су томе да је румунска јавност доживљавала Елену Лупеску као претећег *Другог*. Дobar пример за ову тврдњу представља мишљење мађарско-америчког историчара и писца Миклоша Нагија (Miklós Nagy) који је о Елени записао следеће: „Отерала је закониту краљицу и постала симбол апсолутног зла у широј румунској јавности” (Nagy-Talavera, 1970: 277). Осврнимо се и на изјаву генерала Атанасескуа (Gheorghe Athanasescu) који је у свом дневнику 1935. године истакао сличну тврдњу на Еленин рачун: „Штета је што се краљ не буди из бунила јер чини много лошега и династији и земљи будући да се нашао у канцама једне Жидовке” (Athanasescu, 2018: 114).

За све време њиховог заједништва, успела је да постане мозак, окосница и остане вешти ментор румунског краља до краја његовог живота. Она је стога превасходно политичка авантура краља. Историчарка Алина Павелеску (Alina Pavelescu), међутим, изричита је у ставу да љубавну причу

између краља Карола II и Елене Лупеску не би требало читати нужно у политичком кључу. Чак не мисли да би се судбина Румуније променила да Елена Лупеску није постојала у животу Карола, а такође сумња да би он умео да буде „другачији” краљ да у његовом животу није постојала „она”.

Уз сав ризик који са собом носи форма књижевно-наративне историографије и селективно коришћење извора, данас је прихватљиво становиште да је последња краљица из дома Обреновића из династијских разлога неосновано анатемисана. Историјски догађаји модификују се и организују у књижевни текст према мерилима индивидуалне свести и искуства, па новије историографске студије упућују на неопходност процеса деконструкције култа краљице Драге. Оквир за разбијање мизогиних представа које се односе на Драгу Машин, списатељица Исидора Бјелица сажела је у следећем питању:

„Како је могуће да Драга Луњевица, та прелепа, нежна, паметна, талентована млада девојка, у коју су били заљубљени сви важни и паметни Срби од Богдана Поповића до оба краља, коју су обожавала браћа Клемансо, за којом је луд био Анатоли Франс и коју је био решен да ожени и Пол Дешанел, који ће после постати председник републике, коју је обожавао и Жан Жорес, Драјфусов бранилац...успела да постане тако омражена, презрена и на крају убијена” (Бјелица, 2012: 187).

Александар Обреновић (1876–1903) био је плод „нечисте крви”, рођен из инцестуозне страсти краља Милана и краљице Наталије који су по румунској линији били рођаци. У трагању за будућом српском краљицом, краљ Милан Обреновић је желео да се његов син Александар ожени немачком принцезом, док је мајка Наталија навијала за брак са неком од руских или црногорских принцеза, ћерки краља Николе. Уследило је, међутим, огромно разочарење у сина који су његову женидбу са удовицом, Драгом Машин, доживели као „издајство крви“. Драга Машин је од дворске даме краљице Наталије постала супруга краља Александра Обреновића и званична краљица Србије.

Пежоративни наратив премрежен стереотипима највидљивији је када су у питању Драгине године и друштвени статус. Краљица Наталија је немилосрдна, како у фикцији, тако и у реалном животу: „Ви знате да је Саша још дете. Оставите ви, мадам Машин, мог сина да се мало више посвети друштву, и тим дамама, МЛАЂИМ!” (Срњански, 1985: 325). У стварности је је назива погрдно „милосницом” и „пијанчурином ћерком”.

Делимично оправдање за негативан став Наталије према бившој дворкињи приписује се чињеници да је краљица Наталија била суочена са највећим скандалом онога времена, разводом брака. У књизи *Краљице сербске* осликана је као жена тихог ината, достојанствена у властитој невољи. Није могла да премости Александрово венчање са њеном некадашњом дворском дамом и доживела је тај чин као двоструку издају.

„Удовица Драга је у оној мешаној пози скромности и неоснованог поноса била готово пет година краљичина повереница. Делећи тако са њом најинтимније тајне породице Обреновић: Миланове разврате и бесове, одласке и доласке, жал за Александром (јер је Милан одвојио дете од мајке), страхове, надања и бриге за Србију. Ту, на прелепим плажама Бијарица две жене су шапутале и пребирале све обреновићевске тајне и Драга је, у пуној заљубљености у своју краљицу почела готово да има идентичне мајчинске импулсе према младом Александру” (Vjelica, 2012: 187).

Александар је владао Србијом од 1893. до 1903. године. Несрећно детињство, развод његових родитеља, краља Милана и краљице Наталије, а потом мамино протеривање из Србије, засигурно су утицали на његово привремено сазревање. Након абдикације његовог оца Милана (1889) са 13 година постао је малолетни престолонаследник, а већ са 16 година преузео је улогу очувања династије Обреновића и вођења државе, док је са 26 година убијен. Чињеница да није бирао средства да дође до круне и краљице, довела је до завере и крвавог епилога његове владавине.

У драми *Конак* (1938) Драга Машин и њена удаја за краља Александра представљени су као окидач Мајског преврата. Историографски извори, међутим, показују да осим мржње која је била усмерена ка краљици Драги, њеној браћи Николи и Никодију и свему што је потицало од породице Луњевица, државни удар краља Александра из 1893. године, а затим незадовољство у редовима војске, нарочито младих официра који су били незадовољни третманом и самовољом краља, утицали су да дође до Мајског преврата у Србији и убиства краља Александра Обреновића и краљице Драге.

Забележено је да је Александар патио од „јачег облика фимозе због чега је исказивао незаинтересованост за љубав, вероватно већ после првих сексуалних неуспеха, који су оставили несумњив траг на његов потоњи живот” (Ljušić, 2001: 198). Иако историчар Р. Љушић пише да није познато да је Александар имао љубавнице док је живео са Драгом Машин (Ljušić, 2001: 198), Мирослав Ж. Симић помиње у својој књизи *Ја Драг(и)ња* излете младог краља у Будимпешти где је виђан у друштву бројних анимир дама” (Simić, 2016: 9). Ево како је у роману *Чедомир Илић* (1914) Милутин Ускоковић приказао колективну судбину Србије и турбулентан период и околности које су довеле до завере против краља и краљице.

„Куд нађе ту жену: плебејку, старију од себе, удовицу”, рече Илић у себи изненадно, циљајући на краљеву женидбу. Не могу да схватим такав брак у обичним приликама, а камоли кад је у питању престо! Краљ Милан му неће никад опростити. Реакционари су, ваљда, бесни од јада; министри нису чекали ни оставка да им се уважи; њихови кабинети зује празни; краљ није успео да састави владу, вечерас нико не влада Србијом. Круна ће морати потражити наслон на народ” (Ускоковић, 2020: 232).

Драга је поседовала литерарне амбиције и знање француског, немачког и руског језика. Била је оличење отмене уздржљивости и господствене скромности. Водила је рачуна о уређењу двора и финансијама. Имала је изражену патријархалну црту карактера која се огледала у чињеници да је бринула о својим трима сестрама и двојници браће Николи и Никодију. Учествујући у вођењу спољне и унутрашње политике свог супруга, Драга је правила „чистке” и промене у војсци и по њеном налогу смењивани су министри и владе. На њену иницијативу, краљ Александар је повратио Хиландар, започео изградњу Храма Светог Саве и направио фототипско издање *Мирослављевог Јеванђеља*.

„Краљица Драга је као покровитељ просвете, науке и уметности, настојала да споји прогресивне благодети европске цивилизације с традиционалним српским вредностима и тиме оплемени и продухови женску и мушку младеж. Била је зналац више страних језика, писац, преводилац и новинар, пијанисткиња и играчица, бавила се цртањем и креирањем, пливањем и јахањем” (Simić, 2016: 5).

Владарски легитимитет краљице Драге додатно је промовисан кроз алтернативне просторе памћења¹⁹. На историјску реконструкцију питања части, подршке или осуде понашања Драге Машин упућује псеудоисторијски роман новијег датума *Љубавне авантуре краљице Драге* (2020), анонимног аутора. Погодан пример да се илуструје романтична снага Александрове страствене љубави према краљици може се наћи у следећем одломку:

„Ја верујем то што тврдиш, да си до сада припадала само једном човеку, ономе инжењеру Машину, чија си жена била, јер те је сиромаштво из твоје родитељске куће приморало на то. Ох, ја ћу полудети, чим само помислим на то да си могла припадати другом човеку! Драга, Драга, закуни се да никада ниси волела неког другог човека осим мене! Ова лепа жена клекну, свечано испружи горе десну руку и замуца. – Кунем ти се, Александре, да си ти мој краљ, мој господар, први и једини којег сам волела и увек ће тако бити – увек и за вечито, чак до мог последњег даха. – И ја се кунем теби, моја Драга – узвикну млади краљ страшно узнемираним гласом, те зграби руке ове лепе младе жене и жестоко је привуче ка себи – да ћу и ја остати веран све док нас смрт не растави, толико те волим, жено, ја те лудо волим, ти си пробудила у мојим грудима једну страст, о којој ја раније нисам имао никаквог појма. Ах, љуби ме, Драга, љуби ме, дозволи да те твоје слатке усне почивају на мојима! Она га повуче ближе себи и притисну своје усне чврсто на његове. Његово слабо, не тако снажно тело задрхта испод дивље, демонске страсти, која је излазила из ње”²⁰.

¹⁹ „Крунска улица” у Београду преименована је у Улицу „Краљице Драге”. Као својеврстан знак владарског достојанства промовисано је „коло краљице Драге” које је свирано кад год би се она појавила у јавности. Играли су га и официри; Четврти коњички пук носио је назив „Краљица Драга”; Занимљив је податак да је указом краља Александра Драгин рођендан проглашен за државни празник, док је она у државном календару била подмлађена.

²⁰ Рукопис књиге *Љубавне авантуре краљице Драге* првобитно је објављиван у наставцима 1903/1904 године у Шведској. Дакле, реч је о времену непосредно након Мајског преврата

Према сведочењу историчара Слободана Јовановића, краљица Српкиња Драга представљена је као изразито театрална и нарцистичка природа која уводи на двор „народни дух”. Да би ублажила класну недораслост титули коју је понела, Драга инсистира да све даме на двору носе хаљине израђене по узору на средњовековну властелинску одећу.

„Да би прикрила све што јој је недостајало да буде права краљица, она се правила краљица Српкиња, која уводи у Двор народни дух. У двору није више било ни раскоши ни етикете, али ни господства; Двор је постао мало боља грађанска кућа; Изгледало је да су се Луњевице увалиле у неко велико наследство остајући и даље Луњевице. У свечаним приликама није знала ништа боље него да се појављује у неком нарочитом руву, налик на свештеничке одежде, направљеном нарочито за њу, по обрасцу рува старих средњовековних властелинки” (С. Јовановић 1931: 163, 164-165 према Prošić–Dvornić, 2006: 213).

На насловној страни часописа *Политика* 16. фебруара 1925. анонимни аутор у тексту насловљеном *Опасна лепота – кобне жене свих векова*, низу кобних жена додаје српску краљицу Драгу Машин, налазећи је кривом за смрт њеног мужа и других жртава 29. маја. Лепота Драге Машин поистовећена је са демоном.

Мизогини наратив достиже врхунац у дивљачком убиству краљице Драге, у макарбистичком ритуалу након њене смрти, који је уклопив и у балканистички контекст, али се лако уписује у тело европске другости. Тај део „руба Европе” чинио је можда мали, али ипак „леgitимни део њеног несвесног”. Потискивање сопствене Другости – Балкана, значило је непрекидно вребање тог неосветљеног ратника Европе. У поретку знакова, „бескрвна” политичка завера у којој нема жртава, династичке борбе и прерасподела политичке моћи без употребе силе и чисто политичким дипломатским средствима идеалан је начин да се прогласи крај одређене владавине. Уместо тога, десио се крвави Мајски преврат – 29. маја (11. јуна) 1903. године, убиство краља Александра и краљице Драге Обреновић²¹. Завера није била замишљена као атентат већ као државни удар и преврат везан за масакр владарског пара који је скренуо ток српске историје. На вест о овом бруталном убиству, Карол II послао је телеграм у Београд у којем се одрекао ономастичког покровитељства српског војног пука. Осим тога,

---

и насилног пада династије Обреновића. *Љубавне авантуре краљице Драге*, 2020. стр. 17-18.

²¹ Организација Црна рука – завереници, официри, предвођени Димитријем Димитријевићем Аписом, су гола и искрвављена тела од ватреног оружја (Александар са тридесет метака у себи, Драга са осамнаест) и избодена сабљама брутално избацили кроз прозор. Један од главних завереника, био је Александар Машин, рођени брат Драгиног бившег мужа. Монструозним чином бацања беживотних тела краља и краљице кроз прозор угашена је династија Обреновића. На крвљу опран престо дошао је нови краљ Петар и нова династија Карађорђевића. Напомињемо да је и кнез Михаило Обреновић убијен 1868. на исти датум 35 година раније.

проузрокован је прекид дипломатских односа водећих европских држава са Краљевином Србије.

„Вођа балканских завереника, био је Апис, име бика, оплођујуће силе, а организација је названа „Црна Рука”, што је било довољно „готски” да привуче пажњу читалаца дневне штампе. Убиство краљевског пара послужило је милионима Европљана као готска забава новинског формата. Можда овај атентат широм Енглеске не би пробудио тако морбидно интересовање да се 1897. године није појавио Брам Стокеров Дракула, или да викторијанска анксиозност у време највећег империјалног успона није резултирала опсесивним писањем новела о мистериозним убиствима, искасапљеним телима, мртвима који устају” (Lazarević Radak, 192).

Крвави пир у којем завереници руковођени пулсирањем нагона и страсти испалују на десетине метака у краља и краљицу, а затим искрвављена беживотна тела искасапљена сабљама брутално избацују кроз прозор двора, позива да се подсетимо политичког примитивизма и кршења легитимитета краљевских власти у остатку Европе у прошлом столећу. Свест о непреваданом диктату крви као културном конституенту образац је примењив у више култура. Овде имамо у виду погубљење руске царске породице Романов 1918. године²², а затим и стрељање брачног пара Чаушеску 1989. године. Ова крвава мрља Србије била је улазница за могуће Дракулине потомке и „готски театар”, а „Србија је себе представила у светлу/мраку крвопролића, немилости, неморалности, варварства, потврђујући да утваре и сабласт најчешће потичу са Балкана” (Lazarević Radak, 183).

Према извору Сузана Рајић, крвавом исходу претходиће упозорење краљу Александру са румунског двора од стране краља Карола I. Како је забележила ауторка, „упозорење је добио од своје тетке Маврокордат, сестре краљице Наталије која је упозоравајућу поруку послала на изричит налог румунског краља Карола I, затим од бугарског кнеза Фердинанда, али и руске тајне службе” (Рајић, 2011: 487).

Иако није никада лично упознао краља Александра Обреновића, Карол II је засигурно познавао духовно наслеђе оријенталне деспотовине у Србији где се пролива крв за трон и крваво обрачунава са политичким противницима²³. „Прича у сликама” о убиству српске краљевске породице

²² „По усменом предању, бољшевици су умотали мртва тела у платна нарочито за то припремљена, која су упила сву крв која је излазила из тела. Касније су та платна спалили, а пепео од њих однели у велике фабрике вотке, коју су делили по читавој Русији, да би се народ опијао крвљу своје свете Царске породице”. Видети: *Ритуално убиство царске породице Романов* 17.07.2020. <http://xn--80aaaahbp6awwhfaeihkk0i.xn--c1avg.xn--90a3ac/samoderzavie/903-ubistvo-sv-porodice-romanov> (приступ сајту 15.08.2020)

²³ У јесен 1933. године Карол II угостио је свог зета, Александра I Карађорђевића, престолонаследника Краљевине Југославије и сестру краљицу Марију Карађорђевић у Букурешту. Након убиства Александра Карађорђевића у Марсеју 1934., Карол II био је на испраћају покојног краља на сахрани 18. октобра 1934. у Опленцу.

румунској јавности илустрована је на поштанским разгледницама из 1903. и 1905. године (Negoițescu, 2017). Илустрације градативно приказују чин убиства краљевског пара из ватреног оружја, затим сакаћење тела, потом њихово бацање преко балкона у башту, аутопсију тела краља и краљице, сахрану Драгине браће која су такође убијена у Мајском преврату итд.

Осим романсираних биографија, за статус Александра и Драге Обреновић од значаја су ТВ адаптације које су сачинили бројни филмски сценаристи инспирисани истинитом причом о краљици Драги Машин – Обреновић, животом на двору и Мајским превратом²⁴. За публику жељну сензације Guillaume Apollinaire је Драгу и Александра изабрао за епизодне ликове у свом еротском роману „Једанаест хиљада буздована / Подвизи једног младог Дон Жуана” / *Les onze milles verges* (1907)²⁵.

Закључак

Уколико желимо да разумемо оквире неке националне књижевности и историје, неопходно је да из њих изађемо, тим пре што су додири између култура неизбежни, многоструки, интензивни и незауостављиви. Није редак случај да се у два суседним државама и у многоме другачијим националним околностима препознају општа места и фигуре, а да међу њима није било никаквог узајамног контакта. Иако директних додира између краља Александра Обреновића и Карола II Хоенцолерна, или Драге и Елене, није било, има оних дубљих, историјско-типолошких повезаности које „подстичу грозничаву одбрану земљишта и махнито тестирање крви” (Vauman, 1992: 675–701).

²⁴ У француској продукцији браће Пате (Charles Pathé) 1903. године снимљен је први двоминутни филм *Убиство српске краљевске породице (Assassinat de la famille royale de Serbie)* са Нели Кормон (Nelly Cormon) у улози краљице Драге. О трагедији последњих Обреновића сведочио је и десетоминутни филм *Трагедија у Београду 1903 (La Tragédie de Belgrade 1903)*, снимљен 1910. године са Шарлот Барбије (Charlotte Barbier) у улози Драге Машин. Одмах после атентата снимљена су у Енглеској два кратка „лажна филмска журнала” о којима се мало зна – *Убиство српског краља и краљице* и *Српска трагедија*, чије копије нису сачуване. Потом је уследио аустријски филм из 1920. године насловљен *Краљица Драга (Koenigin Draga)*, у режији Ханса Отоа (Hans Otto). Затим у немачкој продукцији приказан је филм из 1927. године *Љубавница на престолу Драга Машин, или Љубимица гувернера (Das Geliebte auf dem Koenigsthron ili Das Geliebte des Gouverneurs)* у режији Фридриха Фехера са Магдом Соњом и Фрицом Конером у главним улогама. И најзад, на исту тему, снимљен је и холивудски филм 1932. године *Жена наређује (A Woman Commands)* са Паолом Негри у улози Драге Машин. Затим издвајамо филм *Санаторијум под клепсидром (1973)* у режији пољског режисера Wojciech Jerzy Has. Историографски врло прецизна била је адаптација представе *Конак (1991)*, као и ТВ серија *Крај династије Обреновић (1995)*. У новије време било је назнака за филмове домаће продукције, по сценарију покојне списатељице Исидоре Бјелице, *Драга Машин у ормару*, као и за филм *Вила Сашино*, редитеља Горана Марковића.

²⁵ Guillaume Apollinaire, *Les onze milles verges* https://beq.ebooksgratuits.com/libertinage/Apollinaire_Les_onze_mille_verges.pdf

У просторима оквирне теме – закона срца – узели смо у обзир нагонске телесне компоненте људског бића којима је немогуће одупрети се и које потиру емотивну незрелост или класну недораслост. Дивља крв вучице простире се уздуж и попреко по свим нацијама кроз столећа. Нескривеном алузијом на студију *Жене које трче с вуковима*, америчке ауторке Кларисе Пинкола Естес (Clarissa Pinkola Estés) рад је позив на ревалоризацију културне традиције са циљем да се устаљене представе о Драги Машин и Елени Лупеску, ако не избришу, макар сагледају из угла „сеновитог краљевства”. Јасно је да дивља природа не захтева од жене да буде одређене боје крви, одређеног образовања или одређене економске класе. Када се одбаци лажна одора схватимо да „дивља жена” припада свим женама. Стога, и Драга и Елена шаљу поруку о повратку, онима који су попут њих, љупког облика, слободне и дивље крви јер најзад „тешко је скривати оно што није дозвољено, а чега сте гладни”.

У ширим оквирима културне историје књижевно–нарративна историјска биографија није изгубила на актуелности. Свака епоха у овим монархистичким личностима које су део националног идентитета, види нешто друго, па се оне због тога у историјској равни сада изнова доживљавају другачије. Имајући на уму свевременост и универзалност испитиваних појава, са једне стране, и историјски континуитет, са друге, сматрамо да је неопходно да се у наше истраживање укључе и сазнања из других области (антропологија, психологија) које ће нас научити да „не постоји један исправни пут”.

Свесни савремених проблематизовања референцијалности историје, елементе њихових портрета треба сагледати из различитих слојева традиција и преко разних трансмедиајалних канала. Повести о њима биле су неминовно конструкције – историјске, политичке и идеолошке које су се формирале као различити наративи унутар историографске и литерарне грађе. Стога је литература којом смо се водили у раду посебно значајна за прећутане кључне референце које се односе на ове личности и које данас, у 21. веку апсолутно мењају карактер приче о њима.

Литература

- Абот, 2007: Elizabet Abot, *Istorija ljubavnica*, prevele Zia Gluhbegović, Nataša Karanfilović. Beograd: Geopoetika.
- Абот, 2009: Porter H. Abot, *Uvod u teoriju proze*, prevela Milena Vladić. Beograd: Službeni glasnik.
- Атанасеску, 2018: Gheorghe Athanasescu, *Jurnal 1926-1940*. București: Editura Vremea.
- Барт, 2011: Roland Barthes, *Fragmentsi ljubavnog govora*. Loznica: Karpos, 2011.

- Бауман, 1992: Zygmunt Bauman, *Soil, blood and identity, The Sociological review* 40/4
- Бјелица, 2012: Isidora Bjelica, *Kraljice serbske*. Београд: Laguna.
- Бодријар, 1994: Жан Бодријар, *О завођењу*. Подгорица, Приштина: Октоих, „Григорије Божовић”.
- Бодријар, 1991: Jean Baudrillard, *Simulakrumi i simulacija*, prevela Frida Filipović. Novi Sad: IP Svetovi.
- Боја, 1997: Lucian Boia, *Istorie și mit în conștiința românească / Историја у мум у румунској свесту*. București: Humanitas. <https://vignette2.wikia.nocookie.net/nccmn/images/c/c0/Boia-Lucian-Istorie-Si-Mit-in-Constiinta-Romaneasca.pdf/revision/latest?cb=20150224135406&path-prefix=ro> (sajt konsultovan 14.01.2020.)
- Џејмсон, 1991: Fredric Jameson, *Postmodernism, or, the Cultural Logic of Late Capitalism*. Duke University Press.
- Естес, 2018: Klarisa Pinkola Estés, *Žene koje trče s vukovima. Mitovi i priče o arhetipu divlje žene*. Novi Sad: Artprint.
- Задужбина Д. Обрадовић, 2007: *Basne, Istina i prelast*. Priredio Miodrag Maticki. Београд: Zadužbina „Dositej Obradović”.
- Захаријевић, 2016: Adriana Zaharijević, *Biti svojina, biti privatnost: brak i građanstvo*. https://www.academia.edu/19564670/Biti_svojina_biti_privatnost_brak_i_gra%C4%91anstvo (sajt konsultovan 12.03.2020.)
- Канторович, 2016: Ernst Hartwig Kantorowicz, *The Kings Two Bodies. A Study in Medieval Political Theology* (1957). Introduction by Conrad Leyser, United States of America, Princeton and Oxford: Princeton University press.
- Квинлан 1995: Paul, D. Quinlan, *The Playboy King: Carol II of Romania*, chapter 4-6, Greenwood. Лазаревић Радак: Sanja Lazarević Radak, *Na granicama Orijenta. Predstave o Srbiji u engleskim i američkim putopisima između dva svetska rata* https://dais.sanu.ac.rs/bitstream/handle/123456789/5488/bitstream_16858.pdf?sequence=1&isAllowed=y (sajt konsultovan 13.04.2020.)
- Лупеску, 1928: Elena Lupescu, *Memoriile Doamnei Elenei Lupescu, Aventura de dragoste cu fostul principe moștenitor Carol / destăinuiri senzaționale*. Prevod Vicanu. București. www.dacoromanica.ro (sajt konsultovan 12.11. 2020).
- Љушић, 2001: Ljušić, Radoš, „Aleksandar i Draga”, u *Ljubavi srpskih vladara i političara*. Београд: Narodna knjiga/ Alfa.
- Мандаке, 2016: Diana Mandache, *Duduia. Scrisori din exil ale Elenei Lupescu*. București: Ed. Corint.
- Мандаке, 2017: Diana Mandache, *Moștenirea Elenei Lupescu și statul comunist*. București: Curtea Veche.
- Машовић, 2016: Драгана Машовић, „Црна крв и бело срце. Тропи крви и бескрвља у култури површине“, у *Крв, књижевност, култура*. ур. Мирјана Детелић, Лидија Делић. Београд: Балканолошки Институт, стр. 351– 374.

- Михај I, 1995: Mihai al României, *O domnie întreruptă / Прекинута владавина, Convorbiri cu Philippe Viguie Desplaces*. Arad: Ed. Libra.
- Моац, 2011: Alice Leone Moats, *Lupescu: A Story of a Royal love Affair*. New York.
- Наги –Талавера, 1970: Nicholas M. Nagy – Talavera, *The Green-Shirts and the Others: a History of Fascism in Hungary and Romania*, Stanford.
- Негоицеску, 2017: Dragoș Negoïtescu, *Asasinarea familiei regale sârbe. Călătorie în lumea mărcilor poștale*, 17 septembrie 2017 http://www.romanianstamps.ro/b0021_asasinarea_familiei_regale_sarbe.php (сајт консутован 13.04.2021).
- Николић, 2009: Dejan Nikolić, *Srpske kraljice i carice*. Despotovac: Narodna Biblioteka „Resavska škola”.
- Никулеску, 2019: Tatiana Niculescu, *Regele și Duduia. Carol II și Elena Lupescu dincolo de bârfe și clișee*. București: Humanitas.
- Обрадовић, 2007: Dositej Obradović, *Basne, Istina i prelast*. Beograd: Zadužbina „Dositej Obradović”.
- Прошић–Дворнић, 2006: Mirjana Prošić–Dvornić, *Odevanje u Beogradu u XIX i početkom XX veka*. Beograd: Stubovi kulture.
- Рајић, 2011: Сузана Рајић, *Александар Обреновић, Владар на прелазу векова, сукобљени светови*. Београд: Српска књижевна задруга.
- Ritualno ubistvo carske porodice Romanov* 17.07.2020. <http://xn--80aaaahbp6awwhfaeihkk0i.xn--c1avg.xn--90a3ac/samoderzavie/903-ubistvo-sv-porodice-romanov> (сајт консутован 15.08.2020)
- Симић, 2016: Miroslav, Ž. Simić, *Ja Drag(in)ja*. Dragovo-Jagodina: Zlatna knjiga.
- Скурту, 2004: Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul celor patru regi (1866-1947)*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită *Volumul III Carol al II-lea*. București: Editura enciclopedică,
- Солон, 1997: Marta Solon, *Amorurile unui rege, o româncă: Zizi Lambrino, o grecoaică: Principesa Elena a Greciei, o evreică: Duduia Lupescu: istoria zbućiumata a vietii Printului de Hohenzollern, Carol al II-lea, Rege al României, roman-colaj* (alcatuit dupa acte, documente oficiale, carti si brosurile biografice, jurnale si memorii), prevod sa engleskog Ovidiu Dan. Bucuresti: Editura Tess-Expres.
- Стефановић, 2017: Nenad Novak Stefanović, *Vodič kroz ljubavnu istoriju Beograda*. Beograd: Laguna.
- Стојимировић, Јовановић, 2020: Милан Стојимировић, Јовановић, *Лакеју у двору: Драга Маџин; А. Обреновић и Драга; Драга Маџин и султан Абдул Хамид, у „Прилози за историографију”* (Из Фонда Милана Јовановића Стојимировића у Рукописном одељењу Магице српске у Новом Саду) Изабрала и приредила: Снежана Цветковић, у „Монс Ауреус”, бр. 63–64, Смедерево: Народна библиотека Смедерево. стр. 121-131. <https://www.biblioteka-smederevo.org.rs/wp-content/uploads/2020/07/PREPRAVKA-63-64.pdf> (сајт консутован 12.05.2021)
- Столић, 2009: Ана Столић, *Краљица Драга Обреновић*. Београд: Завод за уџбенике.

- Ускоковић, 2020: Милутин Ускоковић, *Чедомир Илић*. Приредио Горан Максимовић. Нови Сад: Издавачки центар Матице српске.
- Херман, 2018: Eleanor Herman, *Seks sa kraljevima*. Beograd: Laguna.
- Хијеро, 2016: Maria Pilar Queralt del Hierro, *Regine din umbră. Amante și curtezane care au schimbat istoria*. Превод са шпанског језика, Otilia Spânu. București: Corint Books.
- Црњански, 1985: Miloš Crnjanski *Konak, y Drame*. (priredio: Svetozar Markov). Bukurešt: Izdavačko preduzeće „Kriterion”.
- Цурлеа, 2010: Petre Țurlea, *Carol al II-lea și Camarila Regală*. București: Editura Semne.
- Чолаковић, 2020: *Ljubavne avanture kraljice Drage. ... i nesrećna sudbina kralja Aleksandra*. prevod Ljubica Čolaković. Novi Sad: Prometej.
- Шеикару, 1995: Pamfil Șeicaru, „Vulpea roșcată”/ *Црвенокоса лисица*. București: Editura Jurnalul Literar.
- Шулте, 2001: Regina Schulte, *Conceptual Approaches to the Queen's Body, Gender and Rule in the Courty World, 1500-2000*, стр. 1-15.
- Шулте, 2006: Regina Schulte, *Conceptual Approaches to the Queen's Body, Gender and Rule in the Courty World, 1500-2000*. New York: Berghahn Books.

Oktavija I. Nedelku
Lidija V. Čolević

HIDDEN ACE OF HEARTS

Summary

The paper analyses two controversial historical stories about love related to the Serbian and Romanian Royal Courts, which caused stormy criticism and national scandals during the last century. Draga Masin (Draginja P. Milićević Lunjevica, 1867–1903), a royal damsel who became the Serbian Queen, was the wife of King Alexander Obrenovic of Serbia. Elena Lupescu (Elena Lupescu Magda Wolf, 1895–1977), a mistress, and later the wife of the Romanian King Carol II (first son of Prince Ferdinand of Hohenzollern – Sigmaringen and of Marie of Edinburgh), left remarkable traces in the history of Romanian monarchy.

By confronting different perspectives we will try to show the (de)construction of the characters Elena Lupescu and Draga Masin during the 21st century. Entering the closed circle of ties with members of the nobility where *blue blood* must not be confused with *unworthy blood* and thus contaminated – the starting point of our paper is to identify the historical typological analogies between Draga and Elena by means of motives of blood and class identity. Recent historiographical tendencies shed new light on the earlier notions regarding these two female figures that are often condemned and considered taboo in society.

The inappropriate choice of the king's queen and scandalous behaviour of the rulers Alexander Obrenovic and Karol Hohenzollern highlights the fact that the power of the law of the heart is of utmost importance. Our protagonists had the courage to play the card of love, listen to their hearts and keep their marriage vows until death do them part.

Keywords: Draga Masin, Alexander Obrenovic, Elena Lupescu, Carol II, history, literature, monarchy, royal blood, love, class identity.